

URI FERENC

Egy csúrogi asszony élettörténete

11.

Mátyás apja, az öreg ács- és bogárnármester, ott lakott az Orozsek utcájában, a gazdag Schöner Ádám mellett. Igen magas kort ért meg, és öregségére teljesen magára maradt. Nem akarta elhagyni házat, műhelyét, habár fiai hívták az eltartásra. Alig százlépésnyire, a sarkon volt Spiró szatocsboltja és kiskocsmája. Antal bácsi – mert a környék így hívta az öreg mestert – minden nap reggeltől délig ott tanyázott. Pálinkázgatott, kártyázgatott, nagy hangon vitatkozott a többi vendéggel. Pénze alig volt – a fiai látták el valamennyivel –, de legtöbbször azt a keveset is elkártyázta. Elég alávalók voltak ivótársai, mert kicsalták tőle. Tudták pedig, hogy fiai családjukkal nyomorognak otthon. A házra kirótt adót már évek óta nem fizette. Spirónál is elég nagy volt a számlája.

Az ácsmester igen dicstelenül fejezte be életét, éppen akkor, amikor kitört a második világháború. Pár napig nem látta senki Antal bácsit a kocsmában. Ez feltűnt az öreg kocsmárosnak is, rosszat sejtett, és üzent Pali fiának, hogy nézzen haza, mert lehetséges, hogy baj van. Amikor Mátyás és Pali bementek az apjuk szobájába, volt mit látniuk. Apjuk halva feküdt az ágyban. A szétvetett dunyhából kiömlő fehér toll elárastotta az egész szobát. A hagyatéki bírósági tárgyaláson a házat elvitte az adó, a fiai pedig egy-két gyalut vagy vesőt örököltek.

A harmincas évek végén Keserű Pista ott lakott a Tisza túlsó partján, a Gyöngyszigeten, a Tuba Vargák szőlőseben. Mert megkapálta és rendezte a szőlőt, megtűrték. Használhatta a kunyhót, és élelemmel is ellátták. Nem volt-senkije. Különböző félegyelmeűnek tartották. Nyári estéken a szőlősben ordítani, visítozni kezdett, ezzel a part menti nádasokban feljlesztette a nyugovóra tért madarakat. Velőtrázó sikoltásai nagyon idegesítették a Tisza túlsó partjának lakosait. Talán vészjelek voltak ezek a kiáltások? (Szeptember elsején a németek bemasíroztak Lengyelországba!) A Tisza-parti sort félelem fogta el. Keserű Pista – talán nem is ez volt az igazi neve – lehetett úgy ötvenéves. Sápadt, ősz hajú férfi volt, és ritkás, vörhenyes szakállal feltűnővé tette. Rongyos, köntösszerű öltözkéket viselt, a kezében hatalmas furkósbót hordott. Amikor fölhúzza a szemöldökét, száját kitátotta, rettenetes, természetellenes hangon tudott kagani.

Honnan származott? Kik voltak a szülei? Senki sem tudta. Csak annyit, hogy 1918-ban részt vett a gyöngyszigeti csatában. A leverése után a szerb csendőrök elfogták, és nagyon megverték. A faluba csak azért járt be, hogy valamelyik kiskocsmában egy kicsit pálinkázzon. Pista – így mesélték az ismerősei – csak egyszer evett naponta. Nyáron át ezt könnyen megtehetette. A kunyhó előtt volt egy nagyobb, három lábbon függő rézüst, és ebben minden este megfőzte vacsoráját. Aki látta, hogy készült a vacsorája, az soha sem felejté el. Legelőször az apróra vágott szalonnát megpirította, majd bőven meghintette törött paprikával, megsózta, és sok vízzel főleresztette. Azután a már rotogó lébe beleaprított mindent, ami a keze ügyébe került: krumplit, sárgarépát, vöröshagymát, fokhagymát, petrezselyemgyökeret, paradicsomot, paprikát.

Keserű Pista nagyon szerette a madarakat. Különösen élvezte a madarak csicsergését. Nyáron együtt ébredt a sárgarigóval, azt hitte, hogy érti az éneküket. Azt állította, hogy a madarak nyelvén minden kifejezést érti: éhes vagyok, enni ott, meneküljünk, rakjunk fészket, itt a vihar. Annnyira szerette a madarait, hogy egységeknek nevet is adott: Tollas, Bögyös, Pirka.

VIII. MÁTYÁS CSALÁDJA ÚJVIDÉKEN

Mátyás még a harmincas évek elején az eladott csúrogi ház árán vett egy kis házelket az újvidéki Darányi-telepen, a Bácska utca derekán. Néhány év múlva sikerült felépítenie az egyszobás-konyhás vályogházat.

Mariska hamarosan betanult textilgyári munkás lett. Azzal dicsekedett, hogy egyszerre négy szövőgépen is tudott dolgozni az újvidéki Ristić-gyárban. Három váltásban is dolgoztak, ezért kellett Mátyásnak kísérgetni munkára az éjjeli váltásra. Mariska tagja volt az ellenzéki szakszervezetnek, és a harmincas évek végén többször is sztrájkoltak a jobb munkafeltételek és a bérek javítása érdekében. Véres összetűzésre is sor került, ekkor leszámoltak a sztrájkőrökkel. Ekkor történt, hogy Mariska egy vas-kampóval a nagy tumulusban megütött egy férfit, és ezért állandó lelkiismeret-furdalása volt, sőt bizonyos félelem is hatalmába kerítette, félt a bosszútól.

A körülöttük levő szomszédok éppen olyan szegények voltak, mint ők, de annál színesebb nemzetiségi összetételűek. Közvetlen jobb oldali szomszédjuk egy hatgyermekes rutén család. Nekik csak a vezetéknevük volt magyar: Szűcs. A második szomszédban egy Zsabyáról elszármazott négygyermekes német család élt. Az utca túloldalán lakott egy özvegy szlovák asszony két fiával és eladó, szép leányával. A túlsó sarkon volt egy péküzlet, és ezt az Iván nevezetű pékmester tartotta. Iván minden reggel lófogatós kocsijával hordta szét a friss kenyeret, házról házra járva a telepen. A saroki ház tulajdonosa pedig Szalai Feri bácsi volt, de amikor elvált Ilonkától, a feleségétől, eladta a házat, és kiment Németországba vendégmunkásnak.

Szeptember elseje azért volt emlékezetes a családban, mert ekkor kezdett a Péter gyerek iskolába járni. A városban csak egy helyen lehetett magyarul tanulni, a központban, a Katolikus Portán levő elemi iskolában. A Darányi-telepről is ide jártak a magyar gyerekek. Egy osztályba átlagosan hatvan tanuló járt. Októberben megvilkolták Sándor jugoszláv királyt. Valaki a szerb politikusok közül kitalálta, hogy magyar volt a merénylő, és hogy a Janka-pusztán képezték ki. A nacionalista szerbek ezért üldözték a magyar kisebbséget az országban. Ekkor az újvidéki utcákon veszélyes volt magyarul beszélni. Megtörtént, hogy szerb fiatalok megtámadták és elverték a magyar kis diákokat. Minden magyar akkor a szemükben „gembes” volt.

Mátyásék lakása igen szegényes látványt nyújtott. Kevés volt a pénz, mert minden hónapban fizetni kellett a kölcsönt, amit Mátyás a házra felvett. Akkor ültek ünnepet a családban, ha Anna Csúrogról hétvégén meglátogatta őket, és elhalmozta őket minden jóval. A vágott kacsától a mákos kalácsig minden volt a nagy kosárban. A szobában egy sárgára festett ruhaszekrény állt. Két ágy, asztal székekkel. A szekrény bal ajtószárnya belsejére ceruzával írták fel Péter nevét és születésének dátumát, alatta pedig csak annyit: Anna. Amikor egyszer Mariskától megkérdezte a kislfia, miért írták a szekrény ajtószárnára Anna nevét, majdnem elsírta magát, mert nagyon szeretett volna még egy kislányt, de Mátyás arról hallani sem akart. Azzal érvelt, hogy nagy a szegénység. Igaz, hogy legtöbbször a gyerekek ebédre is csak zsíros kenyér jutott. Csak akkor lakott jól igazán, amikor hétvégén, szombatban este Mátyás megkapta a béretét, és hazafelé menet betért az örmény templom melletti Korhecz-hentesüzletbe, és véres hurkát vagy debreceni kolbászt vásárolt vacsorára. Csak vasárnap ettek húst, mert Mariska minden vasárnap ebédre marhahúst főzött krumplival, zöldséggel és sárgarépával. Eből készítette a sok vágott tésztával a húsvésvet, és mellé a paradicsommártást.

Folytatjuk